

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 พ.ค. 2555	21	7714	5

ร้อยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๔

ผ่านคำบอกเล่าของ “จอนิ โอโตซา” การจัดการป่าต้นน้ำ ปัญญาปราชญ์กับ

ด้วย

ความเชื่อที่ว่า “ศาสนาหมายถึงชีวิตและวิทยาศาสตร์ คนเราจะเดินไปข้างหน้าอย่างเดียวไม่ได้ ต้องเหลียวมองย้อนหลัง ความเป็นมาของตัว” ทำให้พะตีจอนิ โอโตซา ปกาเกอญอแห่งบ้านหนองเต่าเริ่มต้นศึกษาค้นคว้าถึงความเป็นปกาเกอญอทั้งด้านความเชื่อ กฎข้อห้ามและคำสอนต่างๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คนกับธรรมชาติ” โดยสิ่งที่ได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษนั้นนำมาผนวกกับประสบการณ์ที่พบเห็น จนทำให้พะตีจอนิมั่นใจอย่างมากว่า การที่บรรพบุรุษสอนอะไรหรือพูดอะไรนั้น ไม่ได้พูดขึ้นมาลอยๆ ทุกอย่างมีที่มาที่ไป และต้องเข้าใจความหมายให้ได้

ก่อนปี 2538 รัฐบาลได้กำหนดให้พื้นที่ 25% ของประเทศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตป่ามาก่อน โดยเฉพาะชุมชนในเขตภาคเหนือของประเทศ ความขัดแย้งดังกล่าวดำเนินสืบต่ออย่างเนืองนิจ มาหลายปีติดๆ จอนิ โอโตซาจึงต้องเดินทางขึ้นลงระหว่างเชียงใหม่-กรุงเทพฯ อยู่บ่อยครั้งในฐานะของผู้นำเครือข่าย

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 พ.ค. 2555	21	7714	5

กลุ่มเกษตรกรภาคเหนือและผู้นำเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำแม่วางในการเรียกร้อง
คัดค้านการที่รัฐประกาศพื้นที่ทำกินของพวกเขาให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์

แม้ว่าจะยังหาข้อสรุปไม่ได้ในขณะนี้ก็ตามที่ แต่ปกากะญอแห่ง
บ้านหนองเต่าและกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำแม่วางยังคงกั้นหน้าอนุรักษ์
ผืนป่าของพวกเขาต่อไป ภายใต้แนวคิดที่พวกเขาเชื่อว่า “คนอยู่ร่วมกับป่าได้”

ปกากะญอมีความคิดความเชื่อเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายถึงความผูกพันเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ว่า พ่อพวกเขา
เกิดมาพ่อแม่ก็จะเอาสายสะดือไปผูกไว้กับต้นไม้แต่ละต้น ซึ่งชีวิตไม้นั้น
นั้นก็ห้ามตัดเพราะเปรียบเสมือนเป็นขวัญของคน ความเชื่อในการรักษาป่า
ดังกล่าวยังสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนจากสิ่งที่บรรพบุรุษได้พร่ำสอนว่า
วิญญาณของคนจะมีอยู่ทั้งหมด 37 ตัวโดยอยู่ที่ตัวเรา 5 ตัวที่เหลืออีก 32 ตัว
จะอยู่ในธรรมชาติป่าเขา รวมถึงในชีวิตสัตว์ต่างๆ ถ้าขาดตัวใดตัวหนึ่งก็
เท่ากับวิญญาณเราตายไปเหมือนกัน จากเกิดกระทั่งตายของคน ปกากะญอ
วิธีชนเผ่าล้วนสะท้อนได้ชัดเจนว่า พวกเขาเป็นชนเผ่าที่รักสงบ เคร่งครัดต่อ
ประเพณีความเชื่อ

จากหนังสือ “ป่าเจ็ดชั้นปัญญาปราชญ์” ซึ่งได้บันทึกความบอกเล่า
ของพะตือจอน โอดะเขาถึงความเชื่อของปกากะญอเกี่ยวกับป่าไว้อย่างกลมกลืนว่า
“..ที่ดินอยู่ แม่อยู่กับเรา ที่ดินอยู่ พ่ออยู่กับเรา เก็บไว้เชื้อหัวเผือก

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 พ.ค. 2555	21	774	5

จะกระจุยอยู่บนดอย ไม่มีประโยชน์อะไร ป่าจะดีแค่ไหนก็ช่วยรักษาความสมดุลไม่ได้ ถ้าอยากให้ระบบนิเวศที่สมดุลคืนมาคนพื้นราบต้องสร้างป่าด้วย” เสียงสะท้อนของพะต๋องนิ เสมือนเสียงเรียกร้องจากคนดอยให้คนทั่วไปได้ตระหนักว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังวิกฤตวันนี้นั้นล้วนเกิดจากคนเราทุกคน เป็นภาระที่ทุกคนต้องรับผิดชอบ

การมีชีวิตอยู่ให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกับป่าเขานั้นมีแบบอย่าง สืบทอดที่ลึกซึ้งกินใจคน การอยู่ร่วมกันจึงเอื้ออาทรต่อกัน กฎ กติกาที่ดำเนินชีวิตเป็นวิถีชีวิตมากกว่าที่จะเป็นกฎข้อบังคับ การสืบทอดเช่นนี้มีความลึกและสัมผัสได้ง่าย ดังนั้นคนปกากะญอจึงได้กำหนดพื้นที่ป่าต่าง ๆ ออกเป็น 4 ประเภทคือ พื้นที่อาศัย หมายถึงพื้นที่หมู่บ้าน โรงเรียน วัด พื้นที่ทำกิน หมายถึงที่นา ที่สวน ที่ไร่ พื้นที่ใช้สอย หมายถึง แหล่งหาพืช แหล่ง

อาหารและสมุนไพร พื้นที่อนุรักษ์ หมายถึงพื้นที่ตามความเชื่อ ห้ามไม่ให้เข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์แต่จะเก็บพื้นที่นี้ไว้ให้เป็นป่าต้นน้ำ

นอกจากนั้นปกากะญอยังให้ความสำคัญกับป่าอีก 3 ประเภท ซึ่งกำหนดขึ้นจากองค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อระบบนิเวศคือ ป่าขุนน้ำ จะเก็บไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคของคนในชุมชน การดูแลรักษามักจะใช้ความเชื่อเรื่องผี ไม่ว่าจะเป็น ผีน้ำ ผีป่า ผีโป่ง ซึ่งจะได้รับ ความยำเกรงในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ป่าพิธีกรรมจะมีลักษณะเฉพาะ เช่น กีดดอย

เก็บไว้เชื้อห้วยมัน เก็บไว้ปลูกครบ 30 อย่าง อดอยากยากแค้นแค่นี้จะบรรเทา”

พะต๋องนิ โอโตเซา ผู้สืบทอดความคิด จิตวิญญาณปกากะญอ มองเห็นถึงความลึกซึ้งของป่าเขา ก่อนดินก่อนหนึ่งมีความหมาย ถึงการอ่านโลกทั้งโลก ดินไม้ต้นหนึ่งมีความหมาย ถึงการอยู่รอดของชีวิตคน

“ถ้าคนในที่ราบที่ตอนทำลายป่า ไม่คิด พื้นที่ป่า แต่จะให้คนดอยรักษาป่าต้นน้ำ ป่าก็

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 พ.ค. 2555	21	7714	5

**“ถ้าคนในที่ราบที่ดอนทำลายป่า ไม่คิดฟื้นฟูป่า
แต่จะให้คนคอยรักษาป่าต้นน้ำ ป่าก็จะกระจุกอยู่
บนดอย ไม่มีประโยชน์อะไร ป่าจะดีแค่ไหนก็ช่วย
รักษาความสมดุลไม่ได้ ถ้าอยากให้ระบบนิเวศที่
สมดุลกลับมา คนพื้นราบต้องสร้างป่าด้วย”**

ที่ดอนมีน้ำไหลล้อมรอบ เป็นพื้นที่ๆ ผูกพันกับความเชื่อของชาวบ้าน บาง
แห่งเป็นพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามประเพณี ป่าใช้สอย จะอยู่ไม่
ไกลจากหมู่บ้านนักส่วนใหญ่จะเป็นป่าไผ่ ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ซึ่ง
มีอาหารและของป่า ชาวบ้านจะใช้เป็นแหล่งอาหารและแหล่งไม้ใช้สอย

ความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวดังกล่าว นำมาซึ่งการใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรป่าและสัมพันธ์แนบแน่นกับการอยู่การกิน เป็นบทเรียนชีวิต
ที่เรียนรู้กันได้ตลอดเวลา แม้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้ามามีส่วน
ทำให้ความเชื่อดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจจากปกากะญอรุ่นใหม่ ที่
บริโภคด้วยเงินตรา

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 20 พ.ค. 2555	ปีที่ 21	ฉบับที่ 7714	หน้า 5
------------------------------------	------------------------	-------------	-----------------	-----------

แนวคิดของพะตึจอนิ ที่สะท้อนการดำรงชีวิตของปกาเกอญอรุ่นใหม่ไม่ให้หลงใหลในวัฒนธรรมต่างชาติเกินไปนักแต่ควรจะหันกลับมาสนใจภูมิปัญญาอันดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สอนไว้ด้วยว่า

“คนเราจะหวังพึ่งน้ำบ่อหน้าเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องพึ่งน้ำบ่อหลังด้วย ที่ว่าพึ่งน้ำบ่อหน้าก็หมายถึงจะมีว่แต่รับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้โดยไม่สนใจน้ำบ่อหลังก็คือ สิ่งที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดเอาไว้ทั้งสองสิ่งนี้จะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน”

แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของหลักสูตรท้องถิ่นที่พะตึจอนิ ได้พยายามผลักดันให้มีการบรรจุไว้ในการเรียนการสอนของโรงเรียน กว่า 10 ปีที่พะตึทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กๆ ปกาเกอญอในการเรียนรู้บ้านนั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังให้เด็กๆ เหล่านั้นหันมาสนใจในธรรมชาตินามากยิ่งขึ้น

ตลอดเวลาที่ครั้งก่อนชีวิตของการต่อสู้เรียกร้องให้คนหันมาสนใจในธรรมชาติของนักปราชญ์ปกาเกอญอที่ชื่อ จอนิ โอโดซา แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ยากลำบากหลายเท่าตัว หากต้องเทียบเคียงกับการต่อสู้กิเลสตัณหาของตัวเอง ทว่าวิถีแห่งปัญญาจากขุนเขายังดำเนินต่อไปจนกว่าลมหายใจของปกาเกอญอจะหาไม่

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th